

První narozeniny automatových známek ČR

Automatové známky, novinka v emisní činnosti naší pošty, od jejíhož zavedení uplynul právě rok, si mezi sběrateli získávají čím dál víc příznivců. Dnes už se s nimi, zejména na filatelistické korespondenci, setkáváme poměrně běžně, ale jejich zavádění do poštovního provozu se neobešlo vždy bez nedorozumění - zejména některé menší poštovní úřady si s nimi zpočátku nevěděly rady.

Mgr. Miroslav Svoboda z Buštěhradu nám poslal kopie několika celistvostí, k nimž připsal: „Posílám vám doklad o tom, že první česká automatová známka ještě v prosinci roku 2000 **nebyla známa** v našem pohraničí, jmenovitě na poště v Božím Daru! Posílal jsem odtud správně vyplacené vánoční pohlednice s automatovou známkou do Česka i do ciziny. Tři z nich, které jsem adresoval své rodině, došly s automatovou známkou přeškrtnutou křížem fixem a s otiskem rádkového razítka 'T' - vybráno ze schránky' a ruční poznámkou o doplatném 1 + 5. Správněji informovaná buštěhradská pošta však od adresátů doplatné nepožadovala a pohlednice byly doručeny běžným vhozením do domovní schránky (ale aniž na nich bylo vyznačeno zrušení nesprávně vyměřeného doplatného). Od adresátů v cizině zatím žádnou odezvu nemám, takže se obávám, že pohlednice buď nedošly, nebo byl adresát nucen platit pokutu, nemluvě o tom, co si o nás asi pomyslí...“

Nesprávný postup pracovníka pošty na Božím Daru je jistě nemilý, zejména kdyby měl člověk platit nesprávně vyměřené doplatné (nemluvě o ztrátě času při cestě na poštu, kde je třeba takovouto - údajně nedostatečně vyplacenou - zásilku osobně vyzvednout). Když už se to ale stalo, snažme se věci vidět i z té lepší stránky - vždyť takové celistvosti jsou jistě pěkným zpestřením sbírky automatových známek, dokládajícím jejich mnohdy trnitou cestu do poštovního provozu.

Ing. Jaroslav Bubeníček z Hradce Králové na stejné téma napsal: „O automatových známkách a potížích s tím, že je někteří pracovníci prostě neznají, jste už psali. Vadí mi ovšem, že některý zaměstnanec ČP klidně naráží přes tyto známky razítko NEPLATNÉ ZNÁMKY a razítko 'T' (tedy běžná razítka, která si může nechat zhotovit kdokoliv), ale už **chybí jakékoliv úřední razítko**. To ovšem není konec případu. Další poštovní zaměstnanec už ví, že jde o platné známky, a tak doplatek škrtně, případně ještě někdy napíše, že známky platí - ale pochopitelně **opět bez potvrzení této změny nějakým úředním razítkem**, takže člověk neví, kdo a ve které fázi přepravy tyto zásahy na celistvosti učinil, a ze zásilky, z filatelistického hlediska vlastně znehodnocené, vůbec nevyplývá, že by tyto úkony provedla pošta.“

Pokud se nám něco takového stane, je asi nejlepší požádat dodací poštu o otisk dodacího razítka na přední stranu zásilky (což se na obyčejných zásilkách standard-

ně neprovádí), přece jen alespoň trochu osvědčující vzájemně si protiřečící poznámky ve věci jejího výplatného.

O problémech s frankováním automatovými známkami se ve svých dopisech zmiňují například **Václav Urban z Přerova** (díky za řadu dalších podnětů - snad se nám něco z nich podaří zavést), **ing. Karel Kořánek z Prahy**, **Petr Poledna z Prostějova** a další sběratelé.

K automatovým známkám napsal i **Čestmír Latiok z Rychvaldu**. „Rád bych věděl, kdo určil tak vysokou katalogovou cenu 400 korun za dvojici automatových známek 40 h a 1 Kč bez hvězdičky. Kolik těchto známek bylo úředně vydáno? Kdo na tom vydělá? Kolik pak budou stát unikáty vzniklé poruchou automatu?“ Odpověď na první otázku je velmi jednoduchá - cenu 400 Kč za pár určil prostě trh, zhruba za tolik se mezi sběrateli a u obchodníků prodávají (v pražské Filatelii Pěnkava je v době uzávěrky tohoto čísla nabízení za 365 Kč, za podobnou cenu je vede i brněnská Filatelie Hobby). Vzácnost obou hodnot vyplývá z toho, že nebyly nabízeny v novinkové službě ani dodány obchodníkům a na prodejních automatech v Brně byly v době konání výstavy Brno 2000 nastaveny dodatečně, aniž byly oznámeny ve věstníku. Osobně se domníváme, že nastavení těchto dvou nominálních hodnot byla chyba, a když už se to stalo, rozhodně měly být (alespoň dodatečně) nabídnuty všem odběratelům v novinkové službě. To, že k tomu nedošlo, jistě oprávněně rozladilo mnoho sběratelů a někteří z nich možná proto dokonce o sbírání automatových známek ztratili zájem (jako například dlouholetý filatelistický funkcionář a vedoucí kroužku mladých filatelistů, sedmdesátiletý **František Dostál z Drahonovic**, který nám napsal: „Nemohu a ani nechci být hříčkou spekulací a nechávám proto jejich odběr pro ty movitější, i když těch méně movitých je více, a věřím, že totéž udělá hodně sběratelů.“).

Samozřejmě jsme se zajímali, jak k takové situaci vůbec mohlo dojít. Od pracovníků pošty jsme se dozvěděli, že na brněnské výstavě údajně nastal nečekaný nedostatek známek nominálních hodnot 40 haléřů a 1 koruna, prý nutných k dofrankování celin. Namísto toho, aby byly okamžitě objednány z brněnského či pražského skladu, bylo na místě rozhodnuto o nastavení těchto hodnot na obou prodejních automatech, které tam tehdy byly instalovány (jeden pro veřejnost, druhý v zázemí pro potřeby poštovních přepážek). Příslušný odpovědný činitel si nejspíš myslel, že když obě hodnoty zůstanou na automatech nastaveny trvale, nemůže nastat jejich nedostatek, protože si je všichni zájemci budou moci obstarat dodatečně v Praze nebo v Brně. Novými automatovými známkami se zabýval článek F. Crhy ve F4/2000, v němž autor mimo jiné vyzývá poštu, aby obě „brněnské“ hodnoty dotiskla a dala v dostatečném počtu do prodeje. Praxe však mezitím ukázala, že původní způsob tisku nominální hodnoty (bez hvězdičky) umožňoval vynalézavým podnikavcům na známky domalová-

vat další číslice a zvyšovat tak jejich nominální cenu. Poté, co se v poštovním provozu objevily zásilky vyplacené těmito částečnými padělků, pošta nechala automaty upravit doplněním hvězdičky (což měla asi udělat hned od počátku), aniž si zřejmě někdo uvědomil, že tím bylo sběratelům znemožněno doplnit si původní variantu. (Na návrhy ze strany sběratelů, aby tedy pro účely dotisku obou hodnot byla hvězdička dočasně odstraněna, bylo pracovníky pošty údajně sděleno, že to z technických důvodů už není možné.) Důsledkem vzniklé situace byl pak raketový vzrůst cen obou známek (40 h a 1 Kč) v původní variantě a z něj vyplývající značné - a oprávněné - rozladění mnoha sběratelů. Je však třeba říci, že sama pošta jistě žádné vzácnější varianty tímto způsobem zhotovit nechtěla (a také z jejich vzniku nijak neprofitovala - známky přece byly prodány za nominále) a k celé situaci došlo v důsledku provozních okolností při výstavě Brno 2000.

Kolik hodnot 40 h a 1 Kč bez hvězdičky bylo zhotoveno, se nám prozatím zjistit nepodařilo. Pokud existuje nějaká evidence produkce automatu, není vyloučeno, že může být poštou zveřejněna (což by jistě bylo dobré). Poměrně přesně však můžeme odpovědět na otázku, *kdo na tom vydělá?* V tomto případě nikoliv pošta nebo obchodníci, ale především sběratelé, kteří si na výstavě Brno 2000 u automatu (či u jedné z poštovních přepážek, kde se obě hodnoty rovněž prodávaly) vystáli dlouhé fronty a zásobili se jeho známkami. Pro úplnost však dodejme, že přes trpělivé čekání se zejména u automatu na řadu z nich ani nedostalo a že zpočátku nebylo jasné, zda obě dodatečné hodnoty nebudou nastaveny i na automatu pražském (a ponechány trvale na automatu brněnském), čímž by se staly zcela běžnými. Jak jsme se už zmínili, to se pak sice skutečně stalo, ovšem z provozních důvodů už s hvězdičkou, takže varianta bez hvězdičky většině sběratelů bohužel chybí.

Samostatnou kapitolou jsou různé chybotisky nominálních hodnot a známky s hodnotou nevytištěnou. V důsledku poruchovosti brněnského automatu v počátcích jeho provozu došlo skutečně k vytištění některých atypických hodnot nebo vydání známek zcela bez hodnoty, které jsou mezi sběrateli hledány a nezděka i draze placeny. Pokud bychom si je však chtěli do sbírky dokoupit, je dobré vědět, že čerstvě provedený tisk hodnotové číslice (nebo její části, tedy např. i hvězdičky) lze z hladkého povrchu automatové známky setřít, i když nikoliv zcela beze stop. To pro některé méně pozorné či méně zkušené sběratele představuje nebezpečí koupě padělku bez hvězdičky či zcela bez hodnoty, nebo s hodnotou upravenou. Jako ve všech podobných případech proto doporučujeme případný nákup provádět jenom u osvědčených dodavatelů a i tak věnovat známce zvýšenou pozornost (pořádně si ji prohlédnout pod silnou lupou nebo se rovnou poradit se znalcem).

Na závěr se ještě alespoň krátce zmiřme o **sbíraní a katalogizaci automatových známek** jako takových. Zahraniční zkušenosti ukazují, že je rozhodně nelze vnímat stejně jako známky výplatní či příležitostné a že v rámci emisní činnosti jednotlivých států tvoří vždy samostatnou skupinu. Je to dáno především velkým množstvím nominálních hodnot, které jsou v průběhu doby bud

přednastaveny, nebo je dokonce lze volně zvolit (např. u německých automatů lze zvolit libovolnou hodnotu od 5 feníků do 99,95 marek, a to v krocích po 5 fenících; kompletní řadu všech možných nominálních hodnot by pak tvořily dva tisíce známek v celkové nominální ceně 50.000 DEM, což je bezmála milion korun! - a to navíc od každého vzoru automatové známky). Možná by tedy bylo vhodnější, kdyby při vydání nové automatové známky (tedy jejího nového vzoru) byla v novinkové službě dodávána pouze její nejběžnější hodnota (za dopis do 20 g v tuzemsku) a nikoliv řada všech nastavených hodnot. Také katalogizace jednotlivých hodnot se samostatnými čísly, jak byla provedena v dodatku katalogu POFIS, nebyla nejšťastnější, a nově vydávaná příručka POFIS se vrací k záznamu černobilého katalogu POFIS z roku 2000, kde se číslo přiděluje samotné známce, bez ohledu na její nominální hodnotu. Do budoucna by pak bylo asi nevhodnější přistoupit na systém záznamů, jak jsou prováděny v katalogích Michel. Zde jsou u každého vzoru automatové známky jednotlivé předem nastavené nominální hodnoty pouze vyjmenovány (bez jednotlivě uvedených katalogových cen) s uvedením doby prodeje jednotlivých hodnot a způsobu, jak si lze katalogovou cenu vypočítat jejím odvozením od nominální hodnoty známky.

A jak se věci budou vyvíjet v budoucnu? Je jistě ošidné snažit se cokoliv předvídat, ale zkušenosti ze zahraničí naznačují, že s postupem doby současný značný zájem o všemožné odchylky automatových známek nejspíš pomalu opadne a většina sběratelů (pokud se o ně pro jejich velkou finanční náročnost budou vůbec zajímat) si do sbírek zařadí jen jeden či několik kusů jednotlivých hodnot od každého vzoru (obrázku) a o sbírání celých řad, složených ze všech existujících nominálních hodnot, nebude usilovat. Na to zareagovala i novinková služba pošty, která nově nastavované nominální hodnoty automatových známek (přesněji tedy první automatové známky - dosud totiž vyšla jen známka jediná) nebude dodávat (i když si je zájemci samozřejmě budou moci opatřit přímo u automatu).

Jak jsme si ukázali, neobešel se vstup prvních českých automatových známek na naši filatelistickou scénu bez problémů. Jak však praví známé rčení - co se stalo, nedá se odestát. Automatové známky už máme celý rok a je jenom na každém z nás, zda a jakým způsobem je chceme sbírat. Pro úplnost dodejme, že v albových listech Trojan bude od letošního roku v základní sestavě uváděna vždy jen jedna nově vydaná automatová známka (nový vzor, samozřejmě pokud vyjde), a to bez ohledu na její nominální hodnotu. Jednotlivé předem nastavené nominální hodnoty pak budou uváděny jen na zvláštních listech určených specializovaným sběratelům, které bude možno k základní řadě listů dokoupit. Pokud by v budoucnu pošta upustila od systému předem nastavených hodnot (což by ovšem znamenalo nasazení automatu jiného typu a vydání nové automatové známky) a zákazníci by si je tedy mohli volit zcela volně, přestala by je firma Trojan na těchto svých „specializovaných“ listech jednotlivě uvádět a namísto toho by zřejmě dodávala vhodné upravené čisté listy, na něž by bylo možno takovéto automatové známky sbírat podle úvahy a výběru každého sběratele. FB